

Johann Georg Sulzer: Allgemeine Theorie der Schönen Künste

„Sind dem Tonsetzer die Worte vorgeschrieben, auf welche er den Gesang einrichten soll, so erforsche er zuerst den wahren Geist und Charakter derselben; die eigentliche Gemüthsfassung, in welcher sich eine solche Rede äußert. Er überlege genau die Umstände des Redenden und seine Absicht; dadurch setze er den allgemeinen Charakter des Gesanges fest. Er wähle die tüchtigste Tonart, die angemessene Bewegung, den Rythmus, den die Empfindung wirklich hat; die Intervalle, wie sie der anwachsenden oder sinkenden Leidenschaft am natürlichsten sind. Dieses Charakteristische muß durch das ganze Stük herrschen; aber vorzüglich an Stellen, wo ein besonderer Nachdruck in den Worten liegt.“

Co je nutno v analýze zohľadňovať:

- miesto vzniku / premiéry
- žáner / kompozičný druh, účel skladby (nutná kontextualizace)
- forma
- okolnosti, v jakých jednáajú postava zpívá – text
- duch, charakter, nálada kusu – základný afekt (árie)
- voľba tóniny vo vzťahu k charakteru kusu (symbolika tónin)
- voľba taktu
- melodický duktus a jeho členění; veľké x malé intervaly; diatonika, chromatika; stavba tém, jejích periodicita
- rytmická složka, ktorá sa výrazným spôsobom podílí na utvárení frází
- harmonická sazba; kontrapunkt x homofonie; kadence; vzťah jednotlivých hlasů, zejména polaritných (tj. melodie a basu)
- orchestrálna sazba (= dvou- až čtyřhlasá, najčastejši pak tříhlasá; jaké hlasy hrají prípadně s kterými *colla parte*). Operní orchestr v 18. století v Itálii zpravidla tvoří dvoje housle, viola a bas, realizovaný kontinuovými nástroji (fagot, violoncello, violone). Smyčce přitom podle dobové praxe byly při provedení s největší pravděpodobností zdvojovány dřevěnými dechovými nástroji (hoboje). V souladu s převládajícím způsobem kompoziční práce podporují svrchní orchestrální hlasy vládnoucí melodii zpěvního hlasu, nebo jsou přímo vedeny se zpěvem (*colla parte*). Vyniká tedy polarita mezi svrchními hlasy a basem, jenž je většinou poměrně statický. Vivaldi ad. – často unisono.
- instrumentace
- problematika deklamace zhudebňovaného textu
- vzťah hudby a slova; s tím úzce souvisí aplikace afektové teorie a hudební symboliky v širším slova smyslu (včetně hudebně rétorických figur, instrumentační symboliky apod.); zhudebňení jednotlivých důležitých slov (nejprve nutno najít tzv. klíčová slova, která skladatel zvolil); je tedy nutno znát dobře text (překlad do češtiny je dobré vytvořit nikoliv básnický, ale doslovný, aby bylo možno práci skladatele s textem dobře sledovat

Hlavní rysy italské opery seria v 18. století:

- výrazný odklon od kontrapunktu
- zjednodušená faktura
- sklon k pravidelnému a symetrickému utvárení hudebních frází

- důraz na kantabilitu melodie, která byla volnější a v jistém smyslu bohatší (včetně nového pojetí melodických ozdob)
- zpomalení a zjednodušení harmonického průběhu, kdy bas - často pulsující v osminách - opouští kráčivý pohyb ve prospěch jisté statičnosti

= galantní styl

Tvrzení, že se v těchto áriích dramatický prvek zcela vytrácel, působí dnes spíše jako klišé, neboť vztah hudby a slova je i v těchto virtuózních áriích respektován a vyjádřen adekvátními hudebními prostředky, především z oblasti hudební symboliky.

Afekty se stávaly značně typizovanými; například árie s afektem vzteku byla často velmi hybná, zkomponovaná v mollové tónině, obsahovala četné běhy, arpeggia, rozsáhlé koloratury ve vokálním partu. Existovalo ale více možností, jak totožný text zhudebnit. Stejná árie mohla také naopak mít výrazně deklamační charakter, pregnantní rytmus ad.

Sociologicky zajímavým fenoménem byly tzv. „**árie di baule**“ (árie ze zavazadla). Nesouvisely s afektem, ale s dispozicemi určitého pěvce, který si natolik oblíbil určitou árii, že ji chtěl zpívat v každé nově nastudované opeře. Někdy byla přebírána i s textem, někdy byla přetextována.

Pěvci - dominantní postavení v operním světě. Skladatel i kapelník stáli v operní hierarchii společensky níže.

K typologii árií se vyjadřují tyto knihy a dobové spisy:

Rodolfo Celletti: *Storia del belcanto*. Firenze 1996.

Pier Jacopo Martello: *Della tragedia antica e moderna*, Roma 1714.

Benedetto Marcello: *Teatro alla Moda*, Venezia 1720.

Pier Francesco Tosi: *Opinioni de' cantori antichi e moderni, o sieno Osservazioni sopra il canto figurato*, Bologna 1723.

Giuseppe Riva: *Avviso ai compositori ed ai cantanti*, London 1727 (in: *Analecta musicologica* 4 (1967)).

Carlo Goldoni: *Mémoires*, Paris 1761 (vztahuje se k 30. letům 18. století).

Francesco Algarotti: *Saggio sopra l'opera in musica*, Venezia 1754.

Johann Adam Hiller: *Anweisung zum musikalisch-richtigen Gesange*, Leipzig 1774.

Charles Burney: *A General History of Music from the Earliest Ages to the Present Period*, London 1789.

John Brown: *Letters upon the poetry and music of the Italian Opera*, cca 1760, vydáno Edinburgh 1789.